

LEBRIS

We know
books

Sorin CRISTEA

PEDAGOGIE
TEORIA GENERALĂ
A EDUCAȚIEI

București, 2022

CUPRINS

Argument	10
Modulul I.	
Pedagogia. Știință socioumană specializată în studiul educației	29
Argument	30
1. Statutul epistemologic al pedagogiei	40
1.1. Stadiul cunoașterii în pedagogie. Probleme critice	40
1.2. Analiza stadiului cunoașterii științifice în pedagogie	46
2. Evoluția istorică a pedagogiei	49
2.1. Criterii de analiză	49
2.2. Pedagogia premodernă	50
2.3. Pedagogia modernă	51
2.4. Pedagogia postmodernă	62
3. Pedagogia din perspectiva paradigmei curriculumului	71
3.1. Pedagogia în contextul istoric al paradigmei curriculumului	71
3.2. Obiectul de studiu specific al pedagogiei	72
3.3. Normativitatea specifică pedagogiei	75
3.4. Metodologia de cercetare specifică pedagogiei	81
4. Sistemul științelor pedagogice/educației	83
4.1. Delimitarea științelor pedagogice sau științelor educației autentice	83
4.2. Clasificarea științelor pedagogice/educației	85
4.3. Un model ideal de clasificare a științelor pedagogice/educației	88
4.4. Cultura pedagogică a profesorului raportată la modelul ideal de clasificare a științelor pedagogice/educației	94
Sinteză	101

Modulul II.

Educația. Obiect de studiu specific al pedagogiei	113
Argument	114
1. Educația. Concept pedagogic fundamental	119
1.1. Definiții ale educației propuse de alte științe socioumane și de pedagogie	119
1.2. Definierea educației la nivel de concept pedagogic fundamental	127
1.3. Analiza educației la nivel de concept pedagogic fundamental	131
2. Structura de funcționare a educației	147
2.1. Componentele principale ale educației	147
2.2. Analiza componentelor principale ale educației	148
2.3. Un model ideal al structurii de funcționare a educației	155
3. Caracteristicile generale ale educației	160
3.1. Tipuri de caracteristici ale educației	160
3.2. Caracteristicile interne ale educației	161
3.3. Caracteristicile externe ale educației	164
4. Direcții de dezvoltare a educației din perspectiva paradigmei curriculumului	170
4.1. Educația permanentă	171
4.2. Autoeducația	180
4.3. Valorificarea deplină a educabilității	187
Sinteză	198

Modulul III.

Finalitățile educației	203
Argument	204
1. Finalitățile educației la nivel general și specific	211
1.1. O definiție generală a finalităților educației din perspectivă pedagogică	211
1.2. Analiza finalităților educației din perspectivă filozofică, politică și managerială	213
2. Finalitățile educației la nivel de concept pedagogic fundamental	222
2.1. Necesitatea definirii finalităților educației la nivel de concept pedagogic fundamental	222
2.2. Definierea finalităților educației la nivel de concept pedagogic fundamental	225

2.3. Caracteristici ale educației reflectate la nivelul finalităților educației	231
3. Clasificarea finalităților educației	239
3.1. Necesitatea clasificării finalităților educației	239
3.2. Clasificarea finalităților educației pe criterii epistemologice	244
4. Analiza finalităților educației	251
4.1. Analiza finalităților educației la nivelul sistemului de învățământ	251
4.2. Analiza finalităților educației la nivelul procesului de învățământ	263
5. Un model ideal al finalităților educației	275
5.1. Fundamentele epistemologice necesare pentru elaborarea unui model ideal al finalităților educației	275
5.2. Un model ideal al finalităților educației din perspectiva paradigmei curriculumului	277
5.3. Un model ideal de definire a finalităților educației din perspectiva paradigmei curriculumului	281
5.4. Un model ideal de clasificare și analiză a finalităților educației din perspectiva paradigmei curriculumului	283
Sinteză	285

Modulul IV.

Conținuturile generale ale educației	291
Argument	292
1. Definirea conținuturilor generale ale educației la nivel de concept pedagogic fundamental	296
1.1. Identificarea și definirea conținuturilor generale ale educației	296
1.2. Conținuturile generale ale educației din perspectiva paradigmei curriculumului	299
2. Caracteristicile principale ale conținuturilor generale ale educației	301
2.1. Evidențierea caracteristicilor principale ale conținuturilor generale ale educației	301
2.2. „Noile educații” – conținuturi particulare ale educației în secolul XXI	306
3. Analiza conținuturilor generale ale educației din perspectiva paradigmei curriculumului	316
3.1. Criterii de definire a conținuturilor generale ale educației	316

3.2. Analiza conținuturilor generale ale educației la nivel de model ideal	319
3.3. Abordarea globală a conținuturilor generale ale educației la nivel de model ideal	363
Sinteză	368

Modulul V.

Formele generale ale educației	373
Argument	374
1. Definirea formelor generale ale educației la nivel de concept pedagogic fundamental	379
1.1. Definirea formelor generale ale educației	379
1.2. Clasificarea formelor generale ale educației	381
2. Analiza formelor generale ale educației	383
2.1. Educația formală	383
2.2. Educația nonformală	386
2.3. Educația informală	391
3. Relațiile dintre formele generale ale educației la nivel de model ideal	395
3.1. Tipul de relație necesar între cele trei forme generale ale educației	395
3.2. Un model ideal de analiză a relațiilor dintre formele generale ale educației	397
Sinteză	406

Modulul VI.

Sistemul de educație/învățământ	409
Argument	410
1. Sistemul de educație/învățământ la nivel de concept pedagogic fundamental	415
1.1. Sistemul de educație/învățământ în contextul educației	415
1.2. Sistemul de învățământ definit în sens larg și în sens restrâns	418
2. Funcțiile și structura sistemului de învățământ	425
2.1. Funcțiile sistemului de învățământ	425
2.2. Structura sistemului de învățământ	430
2.3. Evoluția structurii de funcționare a sistemului de învățământ	446

3. Conducerea managerială a sistemului de învățământ	454
3.1. Conceptul pedagogic de management	454
3.2. Analiza conducerii manageriale a sistemului de învățământ la nivel de model social	457
3.3. Funcțiile și structurile conducerii manageriale a sistemului de învățământ	461
3.4. Un model ideal de conducere managerială a sistemului de învățământ	472
4. Schimbarea sistemului de învățământ	480
4.1. Schimbarea în educație	480
4.2. Tipuri de schimbare în educație	482
4.3. Reforma sistemului de învățământ ca tip superior de schimbare în educație	486
Concluzii	491
Sintează	496
Anexe. Aplicații în învățământul primar	503
Anexa 1. Aplicații la modulul III. Finalitățile educației	504
Finalitățile educației în sistemul de învățământ din România	506
Anexa 2. Aplicații la modulele IV și V. Conținuturile și formele generale ale educației	520
Anexa 3. Aplicații la modulul VI. Sistemul de educație/învățământ	551
Sistemul de învățământ din România	551
Bibliografie	565

EBRIS

We know
books

MODULUL I

**PEDAGOGIA.
ȘTIINȚĂ SOCIOUMANĂ
SPECIALIZATĂ ÎN
STUDIUL EDUCAȚIEI**

ARGUMENT

Pedagogia este *știința socioumană specializată în studiul educației*. Datorită *extinderii, profunzimii și dinamicii* deosebite a *obiectului de cercetare specific (educația)*, **pedagogia** a dezvoltat, în timp, numeroase ramuri promovate ca discipline sau *subdiscipline* de specialitate, sub formula de „*științe pedagogice*” sau de „*științe ale educației*”. Există astfel o problemă epistemologică specială, amplificată la nivelul raporturilor dintre *pedagogie*, ca știință de bază specializată în studiul educației, și „*științele educației*”, tot mai numeroase în ultimele decenii. Expansiunea „*științelor educației*”, fără o raportare epistemologică la *pedagogie*, tinde să fărâmițeze unitatea *obiectului de cercetare specific*, diluat sau deturnat uneori/deseori și ca urmare a preluării și generalizării necondiționate a *metodologiei de cercetare experimentală*, tipică *științelor naturii*, diferită de *metodologia de cercetare istorică și hermeneutică*, proprie *științelor socioumane*.

Modulul de studii I va aborda această *problemă epistemologică specială* concentrată în titlul propus: *Pedagogia. Știință socioumană specializată în studiul educației*. Va analiza relația *logică și epistemologică* dintre **pedagogie** și **științele pedagogice** sau **științele educației**, esențială în procesul de clarificare a statutului *pedagogiei*. Va argumenta calitatea pedagogiei de știință socioumană, specializată în studiul educației, realizat la nivel superior – conceptual, normativ, metodologic – prin contribuția *științelor pedagogice fundamentale* sau a *științelor educației fundamentale: Teoria generală a educației* (care asigură *fundamentele pedagogiei*); *Teoria generală a instruirii (Didactica generală)*; *Teoria generală a curriculumului (teoria proiectării curriculare a educației și a instruirii la toate nivelurile sistemului și ale procesului de învățământ)*.

Pedagogia poate fi confirmată ca *știință socioumană*, cu statut autonom, în măsura îndeplinirii a trei *condiții sau criterii epistemologice* generale:

- I. Obiectul de studiu specific;**
- II. Normativitatea specifică;**
- III. Metodologia de cercetare specifică.**

Toate constituie *probleme critice, nerezolvate în istoria pedagogiei pre-moderne și moderne*, discutabile încă și în prezent, în contextul *curriculumului*, lansat ca *paradigmă a pedagogiei postmoderne* din cea de-a doua jumătate a secolului XX.

I. OBIECTUL DE STUDIU SPECIFIC este *educația*, abordată însă și de alte științe socioumane. *Pedagogia* devine știința socioumană *specializată* în studiul *educației* prin abordarea *educației* la nivel *general (global)*, *esențial (profund)* și *dinamic* (în evoluție istorică – retrospectivă, actuală, prospectivă) pe baza *conceptelor pedagogice fundamentale (de bază)*, elaborate, definite și analizate de *teoriile pedagogice generale* care constituie *științele pedagogice fundamentale: Teoria generală a educației, Teoria generală a instruirii (Didactica generală), Teoria generală a curriculumului.*

Aceste științe pedagogice fundamentale studiază și evidențiază astfel dimensiunea obiectivă a realității reflectată **conceptual** (educația/instruirea/proiectarea curriculară a educației și a instruirii) la nivel: a) general – sfera de referință generală; b) abstract (esențial, profund) – funcția de bază a educației/instruirii/proiectării curriculare a educației și a instruirii; c) stabil, în context istoric multifazic (trecut, prezent, viitor) – structura de bază a educației/instruirii/proiectării curriculare a educației și instruirii.

1. Teoria generală a educației elaborează, definește și analizează conceptele de bază ale domeniului care asigură *fundamentele pedagogiei*, aflate la baza construcției epistemologice a tuturor științelor pedagogice mai vechi sau mai noi. Chiar celelalte două științe pedagogice fundamentale – *Teoria generală a instruirii/Didactica generală* și *Teoria generală a curriculumului* – sunt construite în funcție de conceptele pedagogice de bază, elaborate, definite și analizate de *Teoria generală a educației*:

- A. *Educația*, ca ansamblul de activități și influențe *pedagogice*, realizate în context social deschis.
- B. *Finalitățile educației, macrostructurale*, ale sistemului de educație/învățământ (*idealul educației și scopurile generale/strategice* ale educației), și *microstructurale*, ale procesului de învățământ (*obiectivele generale, specifice și concrete/operaționale*, ale educației/instruirii).
- C. *Conținuturile generale ale educației*: morală, științifică (intelectuală), tehnologică (aplicată, profesională), estetică, psihofizică.
- D. *Formele generale ale educației*: formală, nonformală; informală.
- E. *Contextul educației*: sistemul social/sistemul de educație; sistemul de învățământ; procesul de învățământ, activitățile de educație, situațiile de educație (care includ condițiile și resursele pedagogice existente în care se desfășoară activitatea de educație, organizată formal și nonformal,

dar și influențele pedagogice informale, generate spontan, neorganizat, de mediul social extern și intern).

În această perspectivă, **Teoria generală a educației**, ca *știință pedagogică fundamentală*, are ca *obiect de studiu specific Educația*, realizată în *context pedagogic deschis* (sistem social, sistem de educație și de învățământ, proces de învățământ, situații concrete) ca ansamblu de *activități pedagogice* organizate și planificate de specialiști, formal și nonformal, și de *influențe pedagogice*, neorganizate și neplanificate de specialiști, generate spontan, neintenționat, accidental, incidental de mediul social extern și intern.

2. Teoria generală a instruirii (Didactica generală) are ca obiect de studiu specific *activitatea de instruire* – principal subsistem al *activității de educație* – realizată în cadrul *procesului de învățământ*, principal subsistem al sistemului de învățământ, în context deschis și spre *influențele pedagogice (didactice) informale*, generate de mediul social extern și intern.

În această perspectivă, Teoria generală a instruirii (Didactica generală) elaborează și definește *conceptele pedagogice fundamentale* care analizează și aprofundează, la nivel *general, abstract*, stabil (în context istoric multifazic/trecut – prezent – viitor):

- A. *Instruirea*, principal subsistem al educației = ansamblul de *activități și de influențe didactice* realizate în context deschis la nivel de proces de învățământ.
- B. *Procesul de învățământ*, principal subsistem al sistemului de învățământ = contextul deschis în care sunt realizate *activitățile de instruire (didactice)*, organizate formal și nonformal, distribuite pe trepte și discipline de învățământ, dar și *influențele didactice*, informale, neorganizate, neintenționate, accidentale, incidentale, spontane.
- C. *Finalitățile procesului de învățământ/obiectivele educației/instruirii*: generale, specifice și concrete/operaționale.
- D. *Conținuturile procesului de învățământ*: planul de învățământ, programele/manualele/auxiliarele școlare.
- E. *Formele generale ale instruirii* în contextul deschis al procesului de învățământ: organizate/formală și nonformală; neorganizate/informală.
- F. *Metodele de instruire*: acțiunile de eficientizare a activității de instruire organizate formal și nonformal, subordonate pedagogic (didactic) obiectivelor și conținuturilor procesului de învățământ.

- G. **Evaluarea instruirii:** acțiunea de verificare a gradului de îndeplinire a obiectivelor procesului de învățământ (generale, specifice și concrete/ operaționale) realizată în perspectiva reglării-autoreglării permanente a activităților de instruire organizate, pe trepte și discipline de învățământ, în context deschis.
- H. **Instruirea ca activitate**, bazată pe interdependența dintre acțiunile de:
- *predare* = comunicare a mesajului didactic, proiectat curricular (la nivelul corelației informare – formare-dezvoltare *pozitivă*);
 - *învățare* = receptare, asimilare, interiorizare, valorificare a mesajului didactic în context disciplinar, intradisciplinar, pluri/multidisciplinar, *transdisciplinar*;
 - *evaluare* = verificare a gradului de îndeplinire a obiectivelor procesului de învățământ, definite în termeni psihologici (de competențe) și sociali (de conținuturi de bază, validate de societate).
3. **Teoria generală a curriculumului** are ca obiect de studiu specific **activitatea de proiectare curriculară a educației și a instruirii** realizată în funcție de finalitățile macrostructurale ale *sistemului de învățământ* (idealul educației și scopurile generale strategice ale educației) și de finalitățile microstructurale ale procesului de învățământ (obiectivele generale, specifice și concrete/ operaționale ale educației/ instruirii). În această perspectivă, **Teoria generală a curriculumului** elaborează, definește și analizează conceptele pedagogice referitoare la:
- A. **Curriculumul**, abordat în *sens filozofic* (epistemologic) ca *paradigmă a pedagogiei* în epoca postmodernă/ contemporană și în *sens tehnic* ca *proiect pedagogic* de un anumit tip, centrat asupra finalităților educației construite la nivelul interdependenței dintre cerințele educației și ale educatului psihologice – sociale.
- B. **Fundamentele curriculumului, generale** (etimologice, istorice, filozofice; sociologice, psihologice, politice) și *specific-pedagogice* – finalitățile educației, macrostructurale, ale sistemului de învățământ, și microstructurale, ale procesului de învățământ, finalități aflate la baza construcției oricărui *proiect pedagogic curricular* – de reformă a sistemului de învățământ; de plan de învățământ, de programe/ manuale/ auxiliare școlare, de lecție etc.
- C. **Conținuturile curriculumului:**
- Documentele *curriculare fundamentale*: proiect de reformă a învățământului conceput curricular/*reforma curriculară*; plan de

învățământ construit curricular; programe școlare pe trepte de învățământ construite curricular;

- Documentele *curriculare operaționale*, ale profesorului: programele școlare și manualele profesorului/*metodicele* construite *curricular*; ale elevilor – manualele școlare, construite *curricular*;
- Documentele *curriculare* conexe, auxiliare, pentru elevi și profesori: culegeri de texte fundamentale și de probleme, sinteze de texte fundamentale; crestomații, hărți conceptuale, softuri educaționale etc.

D. Domeniile curriculumului, identificate în funcție de:

a) *Produsele superioare ale culturii* care constituie resursele principale ale curriculumului: arta; religia și filozofia; științele logico-matematice și informaticii; științele naturii; științele socioumane; tehnologia (arta și știința aplicată);

b) *Structurile de organizare a sistemului și a procesului de învățământ*:

- nivelurile *curriculare*; treptele *curriculare*; ciclurile *curriculare* (în interiorul treptelor *curriculare* și între treptele *curriculare*);
- *ariile curriculare* (elaborate prin integrare *intradisciplinară/interdisciplinară/pluridisciplinară/transdisciplinară*, la nivel de plan de învățământ construit *curricular*);

c) *Tipurile de curriculum*, raportate la:

- formele de educație/instruirii = curriculum formal, curriculum non-formal, curriculum informal (ascuns, subliminal);
- gradul de generalitate/obligativitate = curriculum general (curriculum comun, trunchi/soclu comun de cultură generală); curriculum de profil; curriculum de specialitate; curriculum profesional; curriculum obligatoriu; curriculum opțional; curriculum facultativ;
- relația dintre *curriculumul: conceput* (ca *design curricular*) – *realizat-dezvoltat* (în context deschis) – *zero (nul)*.

E. Construcția curriculumului, care vizează:

a) *Procesul de elaborare a curriculumului*: *organizarea* resurselor pedagogice (informaționale, umane, didactico-materiale, financiare) – *planificarea* activității de referință (cu referință la planul de învățământ, programele școlare etc.) – *realizarea* activității planificate și *evaluarea* sa în vederea validării sale sociale – *dezvoltarea* activității planificate în context deschis în condiții strategice de *evaluare continuă*;

b) **Produsele curriculumului** la nivel de:

- *sistem de învățământ*: modele de proiectare *curriculară* a reformei învățământului; modele *curriculare* de cercetare pedagogică fundamentală;
- *proces de învățământ*: planul de învățământ; programele școlare/universitare; manualele școlare/universitare; modele de planificare *curriculară* a activității profesorului: anuală, pe semestre, pe lecții etc.

E. Proiectarea curriculară a lecției ca formă principală de organizare concretă a activității de instruire în contextul procesului de învățământ, care valorifică funcțiile conducerii manageriale a activității de instruire la nivel de:

- a) *organizare curriculară* a resurselor pedagogice (informaționale, umane, didactico-materiale) ale lecției;
- b) *planificare curriculară* a lecției: *scop* general, *obiective* concrete (operaționale); *conținuturi* de bază, *metode* de instruire; *strategii* de evaluare;
- c) realizare-dezvoltare *curriculară* în context deschis, în „*scenariu didactic deschis*”, care include: organizarea clasei – comunicarea pedagogică a scopului general și a obiectivelor concrete – *evaluarea inițială/diagnostică și predictivă*; *predarea-învățarea-evaluarea continuă*; *evaluarea finală/sumativă, cumulativă*.

*

* *

Aceste **concepte pedagogice fundamentale**, definite și analizate la nivel de *teorie generală a educației, teorie generală a instruirii, teorie generală a curriculumului*, asigură:

- a) tratarea educației ca „*obiect epistemic*”, specific pedagogiei, abordat la nivel *general, esențial, dinamic* (în evoluție istorică, în perspectivă *sincronică – diacronică*);
- b) „*matricea de bază*” a pedagogiei, care permite (re)construcția și validarea *epistemologică* a oricărei *științe pedagogice* sau *științe a educației*, mai vechi sau mai noi;

- c) *ordonarea* educației/instruirii/proiectării *curriculare* a educației și a instruirii, la un nivel superior de *normativitate pedagogică*, exprimat prin *axiomele* educației/instruirii/proiectării *curriculare*, construite *epistemologic* prin articularea conceptelor pedagogice fundamentale, propusă de *paradigma* afirmată istoric (în prezent, *paradigma curriculumului*);
- d) adaptarea *metodologiei de cercetare* la specificul obiectului de studiu (*educația*, abordată global, esențial, dinamic), angajată la nivel de cercetare pedagogică fundamentală și operațională.

II. NORMATIVITATEA SPECIFICĂ PEDAGOGIEI ordonează modul de proiectare și realizare a educației/instruirii/proiectării *curriculare* (a educației și a instruirii la scara întregului sistem și proces de învățământ) la nivel:

- a) *macrostructural* – prin *axiomele* pedagogiei și *legile probabilistice* ale pedagogiei;
- b) *microstructural* – prin *principiile* de proiectare și realizare a activității (raportate la axiomele și legile probabilistice).

III. METODOLOGIA DE CERCETARE SPECIFICĂ PEDAGOGIEI este elaborată în funcție de obiectul de studiu specific (educația/instruirea/proiectarea educației și a instruirii) ordonat prin normativitatea educației/instruirii/proiectării *curriculare* a educației și a instruirii la toate nivelurile sistemului și ale procesului de învățământ. La nivel *macrostructural*, cercetarea are ca scop general consolidarea și emanciparea pedagogiei ca știință socioumană, cu statut autonom. Este realizată prin *cercetare pedagogică fundamentală: teoretică* (bazată pe conceptualizare/generalizare, esențializare), *istorică* (sincronică-diacronică)/*hermeneutică* (bazată pe *înțelegere* prin *interpretare*), cu impact pe termen mediu și lung. La nivel *microstructural*, cercetarea are ca scop general perfecționarea activității practice de educație/instruire/proiectare a educației și a instruirii. Este realizată prin *cercetare pedagogică operațională: empirică, experimentală* (bazată pe observație, experiment etc.), *constatativă* (cantitativă – calitativă), *explicativă* (descriptivă, ameliorativă), cu impact pe termen scurt și mediu.

În funcție de cele trei *criterii epistemologice* – obiectul de studiu specific, normativitatea specifică, metodologia de cercetare specifică – putem evalua *stadiul real de maturizare a pedagogiei* ca „știință normală” (în termenii propuși de Thomas Kuhn):

- a) stadiul *preparadigmatic* – persistent în lipsa unei „matrici disciplinare” de bază/pedagogia premodernă, în epoca premodernă (secolele XVII-XIX);
- b) stadiul *paradigmatic* – lansat în contextul fixării relative a „matricii disciplinare” a pedagogiei, abordată din perspectivă *psihocentristă* sau *sociocentristă* (paradigmele pedagogiei *moderne*, secolele XIX-XX), promovat în condiții de maturizate epistemologică în perspectivă *tehnocentristă* („pedagogia centrată pe obiective” concrete) sau *curriculară/curriculumul* ca paradigmă a pedagogiei *postmoderne* (a doua jumătate a secolului XX – secolul XXI) centrată asupra *finalităților* educației construite la nivelul interdependenței dintre *cerințele psihologice* (exprimate în termeni de *competențe*) și *cerințele sociale* (exprimate în termeni de *conținuturi de bază* validate de societate) față de *educație* și de *educat*.

Evoluția pedagogiei în epoca *modernă* și *postmodernă* a dus la apariția a numeroase *ramuri*, cunoscute sau prezentate sub formula de *științe pedagogice* sau de *științe ale educației*. În acest context, este necesară delimitarea clară între:

- a) *științele pedagogice/educației autentice* – care au la baza construcției lor epistemologice *pedagogia*, *conceptele pedagogice fundamentale*, denotative *normative/prescriptive* și *metodologice/pragmatice*, *specifice* domeniului său de cunoaștere (educația/instruirea/proiectarea curriculară a educației și a instruirii, la toate nivelurile sistemului și ale procesului de învățământ);
- b) „*pseudoștiințele educației*” (Cezar Bîrzea, J.L.G. Garrido, trad., 1995, Sorin Cristea, 2015), care au la baza construcției lor epistemologice alte științe socioumane, fiind dezvoltate doar ca aplicații ale acestora la educație, instruire, învățare, proiectare a educației și a instruirii etc.;

Pe acest fond este necesară clasificarea științelor *pedagogice/educației* pe baza a trei criterii epistemologice stabile care au în vedere:

- a) *poziția față de obiectul cercetării* (educația):
 - *științele pedagogice/educației fundamentale*: teoria generală a educației; teoria generală a instruirii; teoria generală a curriculumului; teoria generală a cercetării pedagogice;
 - *științe pedagogice/ale educației aplicate* (pedagogia învățământului primar; didactica matematicii, pedagogia familiei etc.);
- b) *tipul de normativitate promovat*:
 - *științele pedagogice/educației fundamentale*, care promovează *normativitatea* la nivel superior, *macrostructural*, prin *axiome* și *legi probabilistice*;

- științe pedagogice/ale educației care promovează *normativitatea* la nivel *microstructural* (prin *principii de proiectare și realizare*, raportate la *axiome și legi probabilistice*);
- c) *metodologia de cercetare valorificată predominant*: științe pedagogice/ale educației bazate predominant pe o metodologie de cercetare de tip:
- *disciplinar*, preluată din alte discipline, adaptată la specificul pedagogiei (istoria pedagogiei, pedagogia comparată, pedagogia experimentală etc.);
 - *intradisciplinar* (teoria predării, teoria evaluării, teoria educației morale etc.);
 - *interdisciplinar*, adaptată la specificul pedagogiei (psihologia educației, sociologia educației, managementul educației/organizației școlare, clasei de elevi; planificarea educației, politica educației, epistemologia educației, axiologia educației etc.).

În *sistemul științelor pedagogice/educației*, care are un caracter *global și deschis*, trebuie subliniată importanța *științelor pedagogice fundamentale* (*teoria generală a educației/fundamentele pedagogiei; teoria generală a instruirii/didactica generală; teoria generală a curriculumului, teoria generală a cercetării pedagogice*), care asigură *matricea de bază a domeniului* (fixată prin *conceptele pedagogice fundamentale*), necesară în: a) construcția și validarea epistemologică a oricărei *științe pedagogice sau științe a educației* mai vechi sau mai noi; b) formarea și dezvoltarea permanentă a *culturii pedagogice a profesorului* la nivel *general, specificat (aprofundat) și aplicat*.

Delimitarea clară între *științele pedagogice/educației autentice* – construite *epistemologic* pe baza *pedagogiei*, a *matricei de bază* a acesteia, fixată la nivel de concepte pedagogice fundamentale, susținută la nivel *normativ superior, axiomatic* – și „*pseudoștiințele educației*”, exersate doar ca aplicații ale altor științe la educație, instruire, învățare etc., va elimina orice tendință de plasare a *pedagogiei* în opoziție cu *științele educației* sau de marginalizare sau chiar de eliminare a *pedagogiei* în/din *sistemul științelor educației*.

Această delimitare va marca revenirea la *normalitatea epistemologică și logică* existentă și confirmată în orice știință autentică, bazată pe *autonomia conceptuală, normativă și metodologică* afirmată și (re)confirmată, în mod special, în contextul numeroaselor deschideri, *moderne și postmoderne, intradisciplinare, interdisciplinare, pluridisciplinare, multidisciplinare* sau chiar *transdisciplinare*. În consecință: